

TÓM TẮT LỊCH SỬ 29 ĐỨC-PHẬT CHÁNH-ĐẰNG-GIÁC TRONG 4 A-TẦNG-KỶ 100 NGÀN ĐẠI-KIỆP (Theo tài liệu của Miến-điện)

	Danh-hiệu Đức-Phật	A-tầng-kỷ/Đại-kiếp	Tên Kappa	Tuổi thọ	Kinh-thành	Phụ-thân	Mẫu-thân	Vợ	Con	Phương tiện đi xuất gia	Thời gian hành khổ hạnh	Cây Đại-Bồ-đề	Thị giá	Bậc Thánh Tối-thượng Nam thanh-văn		Bậc Thánh nữ Tối-thượng Nữ thanh-văn		Thọ ký
														Bên phải	Bên trái	Bên phải	Bên trái	
1	Taṇhākara	4/100 ngàn	Sāramaṇḍa	100.000	Moravatī	Vua Narinda	Sirīcandhī				10 tháng							
2	Medhākara	4/100 ngàn	Sāramaṇḍa	90.000	Kāsivatī	Vua Aggisena	Sumālā				6 tháng							
3	Saraṇākara	4/100 ngàn	Sāramaṇḍa	90.000	Khemā	Vua Subhinda	Sirīmālā				3 tháng							
4	Dīpaṅkara	4/100 ngàn	Sāramaṇḍa	100.000	Rammāvātī	Vua Sudeva	Sumedhā	Padumādevī	Usabhakkhandha	Voi	10 tháng	Kapītana	Sāgata	Sumaṅgala	Tissa	Nandā	Sunandā	Đạo-sĩ Sumedha
5	Koṇḍañña	3/100 ngàn	Sāra	100.000	Rammāvātī	Vua Sunanda	Sujātā	Rucidevī	Vijitasena	Xe ngựa	10 tháng	Sālakalyāṇi	Anuruddhā	Bhadda	Subhadda	Tissā	Upatissā	Vua Vijitāvī
6	Maṅgala	2/100 ngàn	Sāramaṇḍa	90.000	Uttara	Vua Uttara	Uttarā	Yasavatī	Sivala	Ngựa	8 tháng	Nāga	Pālita	Sudeva	Dhammasena	Sīvalā	Asokā	Bà-la-môn Suruci
7	Sumana	2/100 ngàn	Sāramaṇḍa	90.000	Mekhala	Vua Sudatta	Sirimā	Vaṭamsikā	Anupama	Voi	10 tháng	Nāga	Utena	Saraṇa	Bhāvitatta	Soṇā	Upasoṇā	Long-vương Atula
8	Revata	2/100 ngàn	Sāramaṇḍa	60.000	Sudhaññavatī	Vua Vipula	Vipulā	Sudassanā	Varuṇa	Xe ngựa	7 tháng	Nāga	Sambhata	Varuṇa	Brahmadeva	Bhaddā	Subhaddā	Bà-la-môn Atideva
9	Sobhita	2/100 ngàn	Sāramaṇḍa	90.000	Sudhamma	Vua Sudhamma	Sudhammā	Maṇilādevī	Sīha	Lâu đài	7 ngày	Nāga	Anoma	Asama	Sunetta	Nakulā	Sujātā	Bà-la-môn Sujāta
10	Anomadassī	1/100 ngàn	Vara	100.000	Candavatī	Vua Yasavā	Yasodharā	Sirimā	Upavāṇa	Kiểu vàng	10 tháng	Ajjuna	Varuṇa	Nisabha	Anoma	Sundarī	Sumanā	Thống tướng Yakkha
11	Paduma	1/100 ngàn	Vara	100.000	Campaka	Vua Asama	Asamā	Uttarādevī	Ramma	Xe ngựa	8 tháng	Mahāsoṇa	Varuṇa	Sāla	Upasāla	Rādhā	Surādhā	Sư tử chúa
12	Nārada	1/100 ngàn	Vara	90.000	Dhaññavatī	Vua Sudeva	Anomā	Vijitasenā	Nanduttara	Đi bộ	7 ngày	Mahāsoṇa	Vasettḥa	Bhaddasāla	Vijitamitta	Uttarā	Phaggunī	Đạo-sĩ
13	Padumuttara	0/100 ngàn	Sāra	100.000	Haṃsāvātī	Vua Ānanda	Sujātā	Vasudattā	Uttara	Lâu đài	7 ngày	Salala	Sumana	Devala	Sujāta	Amitā	Asamā	Phú hộ Jaṭila
14	Sumedha	0/30.000	Maṇḍa	90.000	Sudassana	Vua Sudatta	Sudattā	Sumanādevī	Punabbasu	Voi	15 ngày	Nīpo	Sāgara	Saraṇa	Sabbakāma	Rāmā	Surāmā	Bà-la-môn Uttara
15	Sujāta	0/30.000	Maṇḍa	90.000	Sumaṅgala	Vua Uggata	Pabhāvātī	Sirīnandā	Upasena	Ngựa	9 tháng	Veḷu	Nārada	Sudassana	Sudeva	Nāgā	Nāgasamālā	Chuyển-Luân Thánh-vương
16	Piyadassī	0/1.800	Vara	90.000	Sudhaññavatī	Vua Sudatta	Candā	Vimalādevī	Kaṅcanāveḷa	Xe ngựa	6 tháng	Kakudho	Sobhita	Pālita	Sabbadassī	Sujātā	Dhammadinnā	Bà-la-môn Kassapa
17	Atthadassī	0/1.800	Vara	100.000	Sobhaṇa	Vua Sāgara	Sudassanā	Visākhā	Sela	Ngựa	8 tháng	Campaka	Abhaya	Santa	Upasanta	Dhammā	Sudhammā	Đạo-sĩ Susīma
18	Dhammadassī	0/1.800	Vara	100.000	Saraṇa	Vua Saraṇa	Sunandā	Vicikoḷi	Puñṇavaḍḍhana	Lâu đài	7 ngày	Rattakuravaka	Sunetta	Paduma	Phussadeva	Khemā	Saccanāmā	Đức-vua-trời Sakka
19	Siddhattha	0/94	Sāra	100.000	Vebhāra	Vua Udena	Suphassā	Somanassa	Anupama	Kiểu vàng	10 tháng	Kaṇikāra	Revata	Sambala	Sumitta	Sivalā	Surāmā	Đạo-sĩ Maṅgala
20	Tissa	0/92	Maṇḍa	100.000	Khemaka	Vua Janasandha	Padumā	Subhaddā	Ānanda	Ngựa	8 tháng	Asana	Samaṅga	Brahmadeva	Udaya	Phussā	Sudattā	Đạo-sĩ Sujāta
21	Phussa	0/92	Maṇḍa	90.000	Kāsika	Vua Jayasena	Sirimā	Kisāgotamī	Anupama	Voi	6 tháng	Āmalaka	Sabhiya	Surakkhita	Dhammasena	Cālā	Upacālā	Vua Vijitāvī
22	Vīpassī	0/91	Sāra	80.000	Bandhumatī	Vua Bandhuma	Mandhumatī	Sudāssanā	Samavattakkhandha	Xe ngựa	8 tháng	Pāṭili	Asoka	Khaṇḍa	Tissa	Candā	Candamittā	Long-vương Atula
23	Sikhī	0/31	Maṇḍa	70.000	Aruṇavatī	Vua Aruṇa	Pabhāvātī	Sabbakāmā	Atula	Voi	8 tháng	Puṇḍarīka	Khemaṅkara	Abhibhū	Sambhava	Sakhilā	Padumā	Vua Arindama
24	Vessabhū	0/31	Maṇḍa	60.000	Anoma	Vua Suppatīta	Yasavatī	Sucittā	Suppabuddha	Kiểu vàng	6 tháng	Sāla	Upasanta	Soṇa	Uttara	Rāmā	Samālā	Vua Sudassana
25	Kakusandha	Kiếp trái đất hiện tại	Bhadda	40.000	Khemavatī	Bà-la-môn Aggidatta	Visākhā	Rocinī	Uttara	Xe ngựa	8 tháng	Sirīsa	Buddhija	Vidhura	Sañjīva	Sāmā	Campā	Vua Khema
26	Koṇāgamana	Kiếp trái đất hiện tại	Bhadda	30.000	Sobhavatī	Bà-la-môn Yaññadatta	Uttarā	Rucigattā	Sattavāha	Voi	6 tháng	Udumbara	Sotthija	Bhiyyosa	Uttara	Samuddā	Uttarā	Vua Pabbata
27	Kassapa	Kiếp trái đất hiện tại	Bhadda	20.000	Bārāṇasī	Bà-la-môn Brahmadata	Dhanavatī	Sunandā	Vijitasena	Lâu đài	7 ngày	Nigrodho	Sabbamitta	Tissa	Bhāradvāja	Anulā	Uruveḷā	Bà-la-môn Jotipāla
28	Gotama	Kiếp trái đất hiện tại	Bhadda	80	Kapilavatthu	Vua Sudhodhana	Mahāmāyā	Yasodharā	Rāhulā	Ngựa	6 năm	Assattha	Ānanda	Sāriputta	Moggallāna	Khemā	Uppalavaṇṇā	(*) Tỳ-khuru Ajita
29	Metteyya	Kiếp trái đất hiện tại	Bhadda	80.000	Ketumatī	Bà-la-môn Subrahma	Brahmavatī	Candamukhi		Lâu đài	6 ngày	Nāga						

(*) Đức-Phật Gotama thọ ký Tỳ-khuru Ajita trở thành Đức-Phật Metteyya trong thời vị-lai, cùng trong kiếp trái đất Bhaddakappa này.

Tóm tắt tiểu sử 29 Đức-Phật trong 4 a-tăng-kỳ và 100 ngàn đại-kiếp trái đất

Kappa: Đại-kiếp trái đất có 6 loại:

1- ***Suññakappa***: Kiếp trái đất không có Đức-Phật.
2- ***Sārakappa***: Kiếp trái đất có 1 Đức-Phật.
3- ***Maṇḍakappa***: Kiếp trái đất có 2 Đức-Phật.
4- ***Varakappa***: Kiếp trái đất có 3 Đức-Phật.
5- ***Sāraṃaṇḍakappa***: Kiếp trái đất có 4 Đức-Phật.
6- ***Bhaddakappa***: Kiếp trái đất có 5 Đức-Phật Chánh-Đẳng-Giác.

Chư Phật trong thời quá-khứ, trong thời hiện-tại, trong thời vị-lai đều có đầy đủ 32 tướng tốt của bậc-đại-nhân và 80 tướng tốt phụ, có 9 ân-Đức-Phật, và các loại trí-tuệ của Đức-Phật là 4 loại trí-tuệ phân-tích (paṭisambhidāñāṇa), 6 loại trí-tuệ cá biệt (asādhāraṇañāṇa), 10 loại trí-tuệ lực (dasabalañāṇa) hoàn toàn giống nhau. Mỗi Đức-Phật xuất hiện trên thế gian trong mỗi thời đại khác nhau, và không có hai Đức-Phật đồng thời xuất hiện trên thế gian trong cùng thời đại tuổi thọ con người. Tuy nhiên, mỗi Đức-Phật có 8 điều khác nhau như sau:

1- ***Āyuvematta***: Mỗi Đức-Phật xuất hiện trên thế gian trong thời đại con người có tuổi thọ nhiều hoặc ít khác nhau.
2- ***Pamañavematta***: Mỗi Đức-Phật có chiều cao hoặc thấp khác nhau.
3- ***Kulavematta***: Mỗi Đức-Phật xuất thân từ dòng dõi vua hoặc Bà-la-môn khác nhau.
4- ***Yānavematta***: Mỗi Đức-Bồ-tát đi xuất gia bằng phương tiện khác nhau.
5- ***Padhānavematta***: Mỗi Đức-Bồ-tát hành pháp khổ hạnh có thời gian lâu khác nhau.
6- ***Bodhivematta***: Mỗi Đức-Phật ngự dưới mỗi cội Đại-Bồ-đề khác nhau.
7- ***Pallaṅkavematta***: Mỗi Đức-Phật ngồi trên Bồ-đoàn có chiều cao khác nhau.
8- ***Rasmīvematta***: Mỗi Đức-Phật có hào-quang tỏa ra xa, gần khác nhau.

1- ***Āyuvematta***: Mỗi Đức-Phật xuất hiện trên thế gian trong thời đại con người có tuổi thọ trong khoảng từ 100 năm đến 100 ngàn năm, không xuất hiện trên thế gian trong thời đại con người có tuổi thọ dưới 100 năm và trên 100 ngàn năm.

2- ***Pamañavematta***: Mỗi Đức-Phật có chiều cao hoặc thấp khác nhau liên quan đến thời đại tuổi thọ con người. Ví dụ: Đức-Phật Dīpaṅkara xuất hiện trên thế gian trong thời đại con người có tuổi thọ 100 ngàn năm, Đức-Phật Dīpaṅkara có chiều cao 80 cùi tay. Đức-Phật Gotama xuất hiện trên thế gian trong thời đại con người có tuổi thọ 100 năm, Đức-Phật Gotama có chiều cao 18 cùi tay.

3- ***Kulavematta***: Mỗi Đức-Phật xuất thân từ dòng dõi Vua hoặc Bà-la-môn khác nhau. Trong thời đại nào mọi người đều tôn kính dòng dõi Bà-la-môn thì Đức-Phật xuất thân từ dòng dõi Bà-la-môn. Trong thời đại nào mọi người đều tôn kính dòng dõi Vua thì Đức-Phật xuất thân từ dòng dõi Vua. Ví dụ: Đức-Phật Kakusandha, Đức-Phật Koṇāgamana, Đức-Phật Kassapa xuất thân từ dòng dõi Bà-la-môn ... Đức-Phật Gotama xuất thân từ dòng dõi Vua Sakya.

4- ***Yānavematta***: Mỗi Đức-Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác kiếp chót đi xuất gia bằng mỗi phương tiện khác nhau. Ví dụ: Đức-Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác kiếp chót cỡi voi báu đi xuất gia, để trở thành Đức-Phật Dīpaṅkara ... Đức-Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác Siddhattha kiếp chót cỡi ngựa báu Kaṇḍaka đi xuất gia, để trở thành Đức-Phật Gotama.

5- ***Padhānavematta***: Mỗi Đức-Bồ-tát hành pháp khổ-hạnh trong thời gian lâu khác nhau. Ví dụ: Để trở thành Đức-Phật Dīpaṅkara, Đức-Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác phải thực hành pháp khổ-hạnh suốt thời gian lâu 10 tháng ... Để trở thành Đức-Phật Gotama, Đức-Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác Siddhattha phải thực hành pháp khổ-hạnh suốt thời gian lâu 6 năm.

6- ***Bodhivematta***: Mỗi Đức-Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác ngự tại dưới mỗi cội Đại-Bồ-đề khác nhau, chứng ngộ chân-lý tứ Thánh-đế, chứng đắc 4 Thánh-đạo, 4 Thánh-quả, Niết-bàn, trở thành Đức-Phật Chánh-Đẳng-Giác. Ví dụ: Đức-Phật Dīpaṅkara ngự tại cội Đại-Bồ-đề tên gọi là cây Kapīтана, Đức-Phật Gotama ngự tại cội Đại-Bồ-đề tên gọi là cây Assattha trong khu rừng Uruvelā.

7- ***Pallaṅkavematta***: Mỗi Đức-Phật ngự trên ngôi Bồ-đoàn tại cội Đại-Bồ-đề có chiều cao khác nhau. Ví dụ: Đức-Phật Dīpaṅkara ngự trên ngôi Bồ-đoàn tại cội Đại-Bồ-đề có chiều cao khoảng 53 cùi tay... Đức-Phật Gotama ngự trên ngôi Bồ-đoàn tại cội Đại-Bồ-đề có chiều cao khoảng 14 cùi tay.

8- ***Rasmīvematta***: Mỗi Đức-Phật phát ra hào-quang tỏa sáng xa, gần khác nhau: Ví dụ: Đức-Phật Maṅgala phát ra hào quang tỏa sáng 10 ngàn cõi-giới chúng-sinh. Đức-Phật Padumuttara phát ra hào quang tỏa sáng 12 do-tuần (yojanā). Đức-Phật Gotama phát ra hào quang tỏa sáng xung quanh thân mình 4 cùi tay.

* **Đức-Phật Chánh-Đẳng-Giác** có 3 hạng:

- *Đức-Phật Chánh-Đẳng-Giác có trí-tuệ siêu-việt (paññādhika)*.
- *Đức-Phật Chánh-Đẳng-Giác có đức-tin siêu-việt (saddhādhika)*.
- *Đức-Phật Chánh-Đẳng-Giác có tinh-tấn siêu-việt (vīriyādhika)*.

Để trở thành mỗi hạng Đức-Phật Chánh-Đẳng-Giác thì có mỗi hạng Đức-Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác tương xứng như sau:

* **Đức-Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác** có 3 hạng:

- *Đức-Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác có trí-tuệ siêu-việt (paññādhika)*.
- *Đức-Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác có đức-tin siêu-việt (saddhādhika)*.
- *Đức-Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác có tinh-tấn siêu-việt (vīriyādhika)*.

1- Để trở thành **Đức-Phật Chánh-Đẳng-Giác** có trí-tuệ siêu-việt (paññādhika) thì **Đức-Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác** có trí-tuệ nhiều năng lực hơn đức-tin và tinh-tấn, cần phải thực hành 10 pháp-hạnh ba-la-mật bậc hạ, 10 pháp-hạnh ba-la-mật bậc trung, 10 pháp-hạnh ba-la-mật bậc thượng trải qua 3 thời-kỳ:

- ***Thời-kỳ đầu***: Đức-Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác có trí-tuệ siêu-việt phát-nguyện ở trong *tâm* có ý nguyện muốn trở thành một Đức-Phật Chánh-Đẳng-Giác. Sau đó, Đức-Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác ấy thực hành các pháp-hạnh ba-la-mật trong khoảng thời gian suốt 7 a-tăng-kỳ kiếp trái đất.
- ***Thời-kỳ giữa***: Đức-Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác có trí-tuệ siêu-việt phát-nguyện ra **bằng lời nói** để cho các chúng-sinh biết ý nguyện muốn trở thành Đức-Phật Chánh-Đẳng-Giác của Ngài. Sau đó, Đức-Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác ấy tiếp tục thực hành bồi bổ các pháp-hạnh ba-la-mật trong khoảng thời gian suốt 9 a-tăng-kỳ kiếp trái đất.
- ***Thời-kỳ cuối***: Đức-Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác có trí-tuệ siêu-việt ấy hội đủ 8 pháp, có duyên lành đến hầu đánh lễ và cúng dường lên Đức-Phật Chánh-Đẳng-Giác. Đức-Phật Chánh-Đẳng-Giác ấy thấy rõ, biết rõ ý nguyện của vị Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác này sẽ được thành-tựu, nên Đức-Phật Chánh-Đẳng-Giác đầu tiên thọ ký xác định thời gian còn lại là 4 a-tăng-kỳ và 100 ngàn đại-kiếp trái đất nữa, vị Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác có trí-tuệ siêu-việt ấy sẽ trở thành Đức-Phật Chánh-Đẳng-Giác trong thời vị-lai.

Trong khoảng thời gian suốt 4 a-tăng-kỳ và 100 ngàn đại-kiếp trái đất, Đức-Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác có trí-tuệ siêu-việt thực hành bồi bổ đầy đủ trọn vẹn 30 pháp-hạnh ba-la-mật xong. Kiếp chót Đức-Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác có trí-tuệ siêu-việt ấy chắc chắn sẽ tái-sinh làm người nam trong thời-kỳ không có Đức-Phật Chánh-Đẳng-Giác nào xuất hiện trên thế gian. Đức-Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác ấy từ bỏ nhà đi xuất gia, tự mình thực hành pháp-hành thiên-tuệ dẫn đến chứng ngộ *chân-lý tứ Thánh-đế* đầu tiên không thấy chỉ dạy, chứng đắc **4 Thánh-đạo, 4 Thánh-quả, Niết-bàn**, diệt tận được 4 pháp-trảm-luân, mọi tham-ái, mọi phiền-não không còn dư sót, đặc biệt diệt được mọi tiền-khiên-tật (vāsana), trở thành *bậc Thánh A-ra-hán* đầu tiên trong mười ngàn cõi-giới chúng-sinh gọi là **Đức-Phật Chánh-Đẳng-Giác** (Sammā-sambuddha) *độc nhất vô nhị*.

2- Để trở thành **Đức-Phật Chánh-Đẳng-Giác** có đức-tin siêu-việt (saddhādhika) thì **Đức-Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác** có đức-tin nhiều năng lực hơn trí-tuệ và tinh-tấn, cần phải thực hành 10 pháp-hạnh ba-la-mật bậc hạ, 10 pháp-hạnh ba-la-mật bậc trung, 10 pháp-hạnh ba-la-mật bậc thượng trải qua 3 thời-kỳ, mà mỗi thời-kỳ có khoảng thời gian gấp đôi thời gian của Đức-Bồ-tát có trí-tuệ siêu-việt như sau:

- ***Thời-kỳ đầu***: Đức-Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác có đức-tin siêu-việt phát-nguyện ở trong *tâm* có ý nguyện muốn trở thành một Đức-Phật Chánh-Đẳng-Giác. Sau đó, Đức-Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác ấy thực thành các pháp-hạnh ba-la-mật trong khoảng thời gian suốt 14 a-tăng-kỳ kiếp trái đất.
- ***Thời-kỳ giữa***: Đức-Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác có đức-tin siêu-việt phát-nguyện ra **bằng lời nói** để cho các chúng-sinh biết ý nguyện muốn trở thành Đức-Phật Chánh-Đẳng-Giác của Ngài. Sau đó, Đức-Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác ấy tiếp tục thực hành bồi bổ các pháp-hạnh ba-la-mật trong khoảng thời gian suốt 18 a-tăng-kỳ kiếp trái đất.
- ***Thời-kỳ cuối***: Đức-Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác có đức-tin siêu-việt ấy hội đủ 8 pháp, có duyên lành đến hầu đánh lễ và cúng dường lên Đức-Phật Chánh-Đẳng-Giác. Khi ấy, Đức-Phật Chánh-Đẳng-Giác ấy thấy rõ, biết rõ ý nguyện của vị Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác này sẽ được thành-tựu, nên Đức-Phật Chánh-Đẳng-Giác đầu tiên thọ ký xác định thời gian còn lại là 8 a-tăng-kỳ và 100 ngàn đại-kiếp trái đất nữa, vị Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác có đức-tin siêu-việt ấy sẽ trở thành Đức-Phật Chánh-Đẳng-Giác trong thời vị-lai.

Trong khoảng thời gian suốt 8 a-tăng-kỳ và 100 ngàn đại-kiếp trái đất, Đức-Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác có đức-tin siêu-việt thực hành bồi bổ đầy đủ trọn vẹn 30 pháp-hạnh ba-la-mật xong. Kiếp chót Đức-Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác có đức-tin siêu-việt ấy chắc chắn sẽ tái-sinh làm người nam trong thời-kỳ không có Đức-Phật Chánh-Đẳng-Giác nào xuất hiện trên thế gian. Đức-Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác ấy từ bỏ nhà đi xuất gia, tự mình thực hành pháp-hành thiên-tuệ dẫn đến chứng ngộ *chân-lý tứ Thánh-đế* đầu tiên không thấy chỉ dạy, chứng đắc **4 Thánh-đạo, 4 Thánh-quả, Niết-bàn**, diệt tận được 4 pháp-trảm-luân, mọi tham-ái, mọi phiền-não không còn dư sót, đặc biệt diệt được mọi tiền-khiên-tật (vāsana), trở thành *bậc Thánh A-ra-hán* đầu tiên trong mười ngàn cõi-giới chúng-sinh gọi là **Đức-Phật Chánh-Đẳng-Giác** (Sammā-sambuddha) *độc nhất vô nhị*.

3- Để trở thành **Đức-Phật Chánh-Đẳng-Giác** có tinh-tấn siêu-việt (vīriyādhika) thì **Đức-Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác** có tinh-tấn nhiều năng lực hơn trí-tuệ và đức-tin, cần phải thực hành 10 pháp-hạnh ba-la-mật bậc hạ, 10 pháp-hạnh ba-la-mật bậc trung, 10 pháp-hạnh ba-la-mật bậc thượng trải qua ba thời-kỳ, mà mỗi thời-kỳ có khoảng thời gian gấp đôi thời gian của Đức-Bồ-tát có đức-tin siêu-việt như sau:

- ***Thời-kỳ đầu***: Đức-Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác có tinh-tấn siêu-việt phát-nguyện ở trong *tâm* có ý nguyện muốn trở thành một Đức-Phật Chánh-Đẳng-Giác. Sau đó, Đức-Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác ấy thực hành các pháp-hạnh ba-la-mật trong khoảng thời gian suốt 28 a-tăng-kỳ kiếp trái đất.
- ***Thời-kỳ giữa***: Đức-Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác có tinh-tấn siêu-việt phát-nguyện ra **bằng lời nói** để cho các chúng-sinh biết ý nguyện muốn trở thành Đức-Phật Chánh-Đẳng-Giác của Ngài. Sau đó, Đức-Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác ấy tiếp tục thực hành bồi bổ các pháp-hạnh ba-la-mật trong khoảng thời gian suốt 36 a-tăng-kỳ kiếp trái đất.
- ***Thời-kỳ cuối***: Đức-Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác có tinh-tấn siêu-việt ấy hội đủ 8 pháp, có duyên lành đến hầu đánh lễ và cúng dường lên Đức-Phật Chánh-Đẳng-Giác. Khi ấy, Đức-Phật Chánh-Đẳng-Giác ấy thấy rõ, biết rõ ý nguyện của vị Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác này sẽ được thành-tựu, nên Đức-Phật Chánh-Đẳng-Giác đầu tiên thọ ký xác định thời gian còn lại là 16 a-tăng-kỳ và 100 ngàn đại-kiếp trái đất nữa, vị Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác có tinh-tấn siêu-việt ấy sẽ trở thành Đức-Phật Chánh-Đẳng-Giác trong thời vị-lai.

Trong khoảng thời gian suốt 16 a-tăng-kỳ và 100 ngàn đại-kiếp trái đất, Đức-Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác có tinh-tấn siêu-việt thực hành bồi bổ đầy đủ trọn vẹn 30 pháp-hạnh ba-la-mật xong. Kiếp chót Đức-Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác có tinh-tấn siêu-việt ấy chắc chắn sẽ tái-sinh làm người nam trong thời-kỳ không có Đức-Phật Chánh-Đẳng-Giác nào xuất hiện trên thế gian, Đức-Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác ấy từ bỏ nhà đi xuất gia, tự mình thực hành pháp-hành thiên-tuệ dẫn đến chứng ngộ *chân-lý tứ Thánh-đế* đầu tiên không thấy chỉ dạy, chứng đắc **4 Thánh-đạo, 4 Thánh-quả, Niết-bàn**, diệt tận được 4 pháp-trảm-luân, mọi tham-ái, mọi phiền-não không còn dư sót, đặc biệt diệt được mọi tiền-khiên-tật (vāsana), trở thành *bậc Thánh A-ra-hán* đầu tiên trong mười ngàn cõi-giới chúng-sinh gọi là **Đức-Phật Chánh-Đẳng-Giác** (Sammā-sambuddha) *độc nhất vô nhị*.

Đức-Phật Gotama trong thời đại của chúng ta

Tiền-kiếp của Đức-Phật Gotama là **Đức-Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác có trí-tuệ siêu-việt** (paññādhika) thực hành các pháp-hạnh ba-la-mật suốt 16 a-tăng-kỳ. Trong thời-kỳ Đức-Phật Dīpaṅkara, Đức-Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác tiền-kiếp của Đức-Phật Gotama là *đạo-sĩ Sumeddh*a được **Đức-Phật Dīpaṅkara** đầu tiên thọ ký xác định thời gian còn lại là 4 a-tăng-kỳ và 100 ngàn đại-kiếp trái đất nữa sẽ trở thành Đức-Phật Chánh-Đẳng-Giác, có danh hiệu là **Đức-Phật Gotama** trong thời vị-lai. **Đức-Phật Kassapa** là Đức-Phật thứ 24 cuối cùng thọ ký bà-la-môn Jotipāla, tiền-kiếp của Đức-Phật Gotama. Trong khoảng thời gian suốt 4 a-tăng-kỳ và 100 ngàn đại-kiếp trái đất, Đức-Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác tiền-kiếp của Đức-Phật Gotama thực hành bồi bổ đầy đủ trọn vẹn 30 pháp-hạnh ba-la-mật xong. Trong thời-kỳ không có Đức-Phật xuất hiện trên thế gian, Đức-Bồ-tát Chánh-Đẳng-Giác tiền-kiếp của Đức-Phật Gotama tái-sinh kiếp chót là Đức-vua Bồ-tát Siddhattha từ bỏ ngai vàng đi xuất gia, thực hành pháp-hành thiên-tuệ dẫn đến chứng ngộ *chân-lý tứ Thánh-đế* đầu tiên không thấy chỉ dạy, chứng đắc **4 Thánh-đạo, 4 Thánh-quả, Niết-bàn**, diệt tận được 4 pháp-trảm-luân, mọi tham-ái, mọi phiền-não không còn dư sót, đặc biệt diệt được mọi tiền-khiên-tật (vāsana), trở thành *bậc Thánh A-ra-hán* đầu tiên trong mười ngàn cõi-giới chúng-sinh gọi là **Đức-Phật Chánh-Đẳng-Giác** *độc nhất vô nhị*, có danh hiệu là **Đức-Phật Gotama**.